פרטי כל

המשא והמתן של

קונגרס-הרבני הראשון

שהיה בעיר קראקא במשך ארבעה ימים מיום א׳ ט״ז עד יום ד׳ י״ט מנחם אב שנת תרס״ג.

נערך ונסדר על ידי סופר הקונגרס

הרב ר׳ אליהו עקיבא ראבינאוויץ הי״ו

תובו״ק פאלטאווא, עורך „הפלס״ ומו״לו.

תבואת הפרטי כל הלזה קדוש הוא ל„חזוק הדת״.

קראקא.

בדפוסו של יוסף פישער (גראדגאססע נ׳ 62).

שנת תרס״ג לפ״ק.

פרטי כל

המשא והמתן של

קונגרס-הרבני הראשון

שהיה בעיר קראקא במשך ארבעה ימים מיום א׳ ט״ז עד יום ד׳ י״ט מנחם אב
שנת תרס״ג.

נערך ונסדר על ידי סופר הקונגרס

הרב ר׳ אליהו עקיבא ראבינאוויץ הי״ו

הונ״ק פאלטאווא, עורך „הפלס" ומו״לו.

הוצאת ועד הקונגרס.

קראקא.

בדפוסו של יוסף פישער (גראָדגאססע נו׳ 62).

שנת תרס״ג לפ״ק.

א.

השבועה.

ביום א׳ ששה עשר לירח מנחם אב תרס״ג בשעה הי״ב באו הרבנים, כחמשים במספר, ביתה הכנסת הישן. בהכ״נ כבר היה מלא מאלפי אנשים שנדחקו לתוכו, אף כי שוטרי הפוליציי עמדו בפתח הבית ולא הניחו להכנס פנימה לכל הרוצה. בכל המנורות היו נרות דולקים ונורא היה המחזה עוד קודם שהתחילו עצם השבועה. הרבנים התעטפו בטליתות של מצוה ויעלו ויתיצבו על הבמה שאצל ארון הקדש ואלה שלא יכלו עוד לעלות שם מאפס מקום נשארו עומדים על המעלות וסביב להן. אחרי כן בא הרב הגאון מוהר״ר חיים ליבש הלוי איש הורוויץ האב״ד דקראקא ויתיצב בַּתָּוֶךְ והרבנים עוטרים אותו מכל עבריו. לימינו עמד הרב הגאון ר׳ אלי׳ חזן העקסעלענץ חכם־באשי מאלכסנדריא של מצרים לבוש בגדי השרד אשר לו ועל חזהו ארבעה אותות כבוד שכבדתהו ממשלת תוגרמא בזמנים שונים. החזן מר משה שור שר את הכתובים „מה טובו׳ וכו׳. בתוך כך הובאו מבית הדפוס גליוני נוסח השבועה ויחלקום בין כל הרבנים. וככלות החזן שירתו פתח הרב הגאב״ד ודרש כדברים האלה:

„הרואה חכמי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליריאיו׳. יחס החכמה אל היראה בברכה זו, נקל לנו להבין, בשימנו אל לב, כי מחכמים בעניני העולם שאנו רגילים לשמוע רק חכמה אנושית, כשמתקבצים יחד לדון על אדות דבר הנוגע להטבת איזה סדרי האנושיות, הרי הם צריכים להתחשב רק עם חכמתם ועם ישרת לבם בלבד, רק לפניהם צריכים הם לתת דין וחשבון, אם זך וישר פעלם או חלילה יעותו משפט ויסלפו יושר. לא כן חכמי ישראל שחכמתם מוגבלת ביראת שמים ממעל (עיין שבת ל״א.), חכמי ישראל שבהם נאמר „ראשית חכמה יראת ד׳׳ כשהם מתאספים יחדו לפעול דבר מה, מלבד מה שגם הם צריכים להתחשב עם שני השופטים האלה, השכל והיושר, עוד הרבה יותר צריכים הם לשים לב לפני מי עוד הם עתידים לתת דין וחשבון מפעלם, אם אמנם המה פועלי אמת שפעולתם אמת לפי חקי וגבולי יוצר האדם מקור החכמה ית׳ שנבל בתורתו הקדושה והטהורה, והוא הדבר שהורו לנו רבותינו: הרואה חכמי ישראל שנתקבצו יחדיו, שבודאי פעולת חכמתם תהיה לפי דרכה של תורה, הרי הוא אומר: „ברוך שחלק מחכמתו ליראיו׳!...

אהובי רבותי היקרים! מארצות רחוקות וממדינות שונות, וביחוד העקסעלענץ החכם באשי מאלכסנדריא של מצרים, טלטלו עצמם טלטלת גבר ויבאו הנה לשבת יחדו לפקח על חזוק דת תוה״ק — הנני מקדם את פניכם, מורי ורבותי הנכבדים, בברכה זו שצוו לנו רבותינו ז״ל; אספתכם הקדושה והנכבדה, שמטרתה להתיעץ ולשא ולתן על אדות תקנות בחזוק וקיום דת תוה״ק, שבודאי כל אחד יחוה דעתו

לשם שמים — אספתכם זו תעורר בי רגשי קדש, שלהבת יה, לברך בקול רם: „ברוך שחלק מחכמתו ליראיו״!

אמנם כן, מטרת האספה הזאת היא להתיעץ על אדות תקנות בחזוק הדת והאמונה, בימים האלה, בעת רעה כזאת, שמיום אל יום תרבה סערת החפשיות לנשל את בני הדור החדש מעץ החיים והם הולכים ופורקים מעליהם עול תורה ומצות ומנהגי אבותינו הקדושים, צועדים הרבנים מארצות ומדינות שונות את הצעד הראשון למצא עצות ולבקש דרכים לשוב ולהפיח בלבות אחינו האובדים והנדחים האלה את זיק אהבת התורה והמצות ולהשיב צאן אובדות על עדרן, למען הרים קרן התורה והיראה לא רק בעיני בני עמנו כי אם גם בעיני כל יושבי תבל ושוכני ארץ, אשר יראו כי אמנם שם ד׳ נקרא עלינו.

סבת האספה הנוכחית בקראקא היא, מפני כי בזמן האחרון בכלל גם בין הרבנים וצדיקי הדור שבכל הארצות מרגש היה החפץ והרצון הפנימי למועצה כללית לטובת כלל ישראל, וע״כ אמנם נחוצה היא אספת רבנים, ולא רק אספה פרטית כ״א גם כללית, אף כי עוד לא נדע ברור מה בצע באספנו ומה נועיל בה.

„קול אומר: קרא״ לאספה לבא ולהתיעץ! אף כי „ואמר מה אקרא״? מה אפשר לתקן היום? מי יודע אם יהיו דבריה והחלטותיה נשמעים? ומי יערוב כי תצא תועלת, אחרי כי „כל הבשר חציר וכל חסדו כציץ השדה״, אחרי שכל כך ירדו פלאים התורה והמצוה המוסר והמדות, איך אפשר להועיל? בכל זאת רבותי הנכבדים, אל יפול לבבכם, אל תפחדו ואל תערצו, אם רק „רוח ה׳ נשבה בו״, אם רק תהי כונת האספה לשם שמים — יש תקוה כי אף אם יבש חציר נבל ציץ בכ״ז „ודבר אלקינו יקום לעולם״... גם זאת למודעי בפני קהל ועדה אנו צריכים כי בעד הוצאות החפץ הכללי הזה מן הכח אל הפועל, הננו אסירי תודה להרב מקיירא העומד לפנינו, אשר בהתרגשות עצומה ועמל הרבה בלי לאות מסר נפשו להיות קול הקורא לרבנים מארבע כנפות הארץ לבא לאספה הנוכחית, אשר על ידה נקוה לסול איזה מסלה להשיב תועי אמונה לדרך הישרה כפי האפשרות.

ובכן, אהובי רבותי וחברי הנכבדים, הנני מקוה כי מועצותינו והחלטותינו תתאמנה לדברי החוזה, שאף אם אמנם יבש חציר נבל ציץ בכ״ז ודבר אלקינו יקום לעולם.

וע״כ, רבותי היקרים, הנני מרשה לי להביע את רגשי שמחתי מפגישתנו על האספה הקדושה הזאת, אתם, רבותי הנכבדים, מארצות רחוקות וממדינות שונות באתם הנה, הנכם חיים בארצות שונות, בין עמים שונים ואמונות שונות, בארצות שסדרי ממלכתן, חוקיהן ומדותיהן שונים זה מזה, הנכם ממלאים את חוקי החיים ומנהגי כל מדינה ומדינה איש על מהנהו ואיש על דגלו וממילא שונים הנכם, אולם כאשר אך נוגע לקיום התורה כלנו יחד עם אחד הננו, לעבודת ד׳ ולשמירת מצוותיו וחקיו, בכל ארץ ומדינה שהננו, עם אחד נחנו! וזהו שספרו לנו רז״ל: כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה פתח ר׳ יהודה בכבוד תורה ודרש: הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם וכי אותו היום נתנה תורה לישראל והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה, אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום כיום שנתנה מהר סיני (ברכות ס״ג ב׳).

כי אמנם בעת צרה ליעקב כזאת: אחרי שבית מקדש ד׳ חרב, העיר הקדושה והמחוזות היו לבזות, ואחינו, שה פזורה ישראל, הזוחלים ורועדים מתגרת ידי הרומיים

כמעט היו לשמה, בהרס המרכז הישראלי הרוחני, הוא מקדש ד׳ אשר בירושלים, ורק יבנה וחכמיה נשארו כשארית הפליטה ע״י ר׳ יוחנן בן זכאי — בעת רעה כזו שעם ישראל עמד על עברי פי פחת, כשנכנסו חכמינו לכרם ביבנה, כלומר לפקח על הכרם המה ישראל כדכתיב כרם הי׳ לידידי, לעזקו ולסקלו מהשמיר והשית שעלו בו, המה עון בית ישראל ופשעיהם לכל חטאתם — כשחכמינו נכנסו לכרם ההוא לתקנו, כמו שבאמת תקנות גדולות נתקנו שם, והנאספים הראו כי חביבה עליהם תורה כיום שנתנה בסיני, אז באמת קרא ר׳ יהודה מקירות הלב: הסכת ושמע ישראל — היום הזה נהיית לעם, אחרי כל ההרפתקאות והחורבנות שעברו עליך הנך חוזר עוד הפעם להיות עם לד׳ אלקיך!...

גם אתם, רבותי הנכבדים, בהטריחכם עצמכם מארצות רחוקות וממדינות וממלכות שונות והנכם נכנסים עתה לכרם בית ישראל לעזקו ולסקלו ולתקנו, גם אתם מראים היום כי חביבה עליכם תורה כיום נתינתה בסיני — בששון ובשמחת לבב הנני קורא גם אני ממעמקי לבבי את הקריאה הזאת: הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם!

אולם, אהובי רבותי, אוי לי כי שמחתי תהפך לי לתוגה. בה בשעה שאינני מוצא די מלין בפי להביע את רגשי שמחתי מדי אראה אתכם נקבצים ועומדים לפני — בה בשעה פתאום הננו טובעים בים של דאגה וצער, מדי נעיף עין אל אלפי הפצעים הפוצעים את לב העברי ופולחים כליותיו בארצות שונות. ואם כי אין ביכלתנו לרפא את כלם, אבל הלא איננו בני חורין להבטל מבקש תרופה, לפחות, להפצע היותר נורא ואיום, היותר יוקד ונוקב ויורד עד דכהוכה של נפש.

וע״כ רבותי הנקבצים הנה מארבע כנפות הא״ץ, חזון שלא היה בעולמים זמן רב, הבו נא ונשתמש ברגע הנשגב ונאדר הזה להבליט פעם אחת לפני כל העולם הנאור את מחאתנו העזה והנמרצה נגד העלילה, היותר בזויה והכי כוזבה, נגד העלילה שהרבתה לשפוך בנו דם נקי ורב, היא עלילת דם הנוראה, ואת שם ד׳ אלקי ישראל נקרא נא לעד כי חפים אנחנו מפשע רב ונורא כזה!...

ואולם אנחנו אזרחי ממלכת אוסטריא אונגארן אין לנו צורך בזה, הודות לד׳ ית׳ הננו מתענגים תחת חסות אדוננו הקיסר הנאור הטוב ומטיב פראנץ יוסף יר״ה (העם קם ממושבותיהם בהזכר שם הקיסר יר״ה) אשר יחסה עלינו תמיד ואשר בעבור זה אסירי תודה הננו לו כל הימים — אבל מקרי הימים האחרונים הוכיחו לנו, כי לארצות רחוקות שתושביהן עוד לא עלו כל כך במעלות ההשכלה אמנם הודעתנו זאת נחוצה מאד. ההודעה הנמרצה ונלהבה שאנחנו מודיעים היום תעורר נא רגש היושר בלב כל אוהבי אדם האמתים לקום ולמחות אתנו יחד בכל עוז נגד אותה העלילה הבזויה והכוזבה.

ואמנם עצם הצורך למחות נגד עלילה בזויה כזו, הוא ג״כ חרפה גדולה מאין כמוה, אבל החרפה הזאת רק אל חיק אלה המכריחים אותנו לזה תשוב! ובלב קרוע ומרתח מחלישים הרבנים לישא אל שמים ידם, להשבע שבועת אמונים על הדבר הברור ההוא, שאמנם מובן מאליו הנהו לכל ישרי לב. ואולם כלימה תכסה פנינו בהעלותנו על לבנו, כי אנחנו צאצאי אבותינו הקדושים ונביאינו הטהורים, הראשונים שהכירו באחדות הבורא ית׳ מקור האמת, מוכרחים היום להשבע כי חפים אנחנו מפשע רב ונועל נפש כזה; כלימה תכסה פנינו עת אנחנו מפיצי ההשכלה האמתית מקור חקי המוסר והמדות בעד כל העמים הנאורים נחשדים בעון מר ונבזה כזה.

אבל לא לנו, לא לנו, כי אם למען האנושית כולה היא מטרתנו היום הזה, לא לנו, כי אם למען נקות את האנושיות כלה מפשע רב, לחשוד בכשרים, הננו דורשים מאת כל הרבנים לקרא בשם ד׳ ולהשבע כי אותה העלילה הנובעת ממקור סכלות ורע לב, עלילת שוא ודבת שקר היא, למען אשר כליל תחלוף ותעבור מן העולם לעד ולעולמי עולמים.״

הרב ר׳ אליהו עקיבא ראבינאוויץ מפאלטאווא פונה עצמו אל העם ואומר בקול מחריד לבבות: „אחים יקרים! אתם ידעתם כי לא למעננו, לא למען תועלתנו הפרטית באנו הנה, כי אם למענכם ולמען כל בית ישראל התאספנו פה, להשבע היום וע״כ התאחדו נא גם אתם עם הרבנים בשבועתנו זאת, כי מי כמוכם יודעים שיכולים גם אתם להשבע כמונו. ה„אמן״ שתענו כלכם על שבועתנו הרי הוא שבועה ממש, ע״פ דין תורתנו הקדושה, וע״כ ראו נא, אחים יקרים, לעמוד ברעדה ולשמוע מלה במלה כל נוסח השבועה שנשבע ואח״כ ענו נא אמן בלב שלם וד׳ יראה בענינו ויאזין שועתנו להסיר ממנו כל שטנה ועלילת שקר.

אח״כ פתחו את ארה״ק ויוציאו ס״ת והרב הגאבד״ק קראקא בהחזיקו אותה התחיל לקרא את השבועה וכל הרבנים בבכי נורא עד מאד קראו אחריו מלה במלה מתוך גליון נדפס שהחזיק כל אחד בידו הרועדת את השבועה הזאת:

באחד בשבת בששה עשר יום לחדש מנחם אב שנת חמשת אלפים ושש מאות וששים ושלש לבריאת עולם. אנחנו הרבנים, שהתאספנו מארצות שונות לבית הכנסת הישן פה קראקא, הננו נשבעים היום שבועת התורה, על דעת הבורא ברוך הוא ועל דעת כל יושבי תבל, בשם יי אלהי השמים והארץ, הבוחן כליות ולב ויודע מחשבות אדם, איך שהעלילה הנמבזה, המעוררת גועל נפש, עלילת הדם, שהורו והוגו אנשי זדון ומרמה להעליל על אחינו בני ישראל במדינות שונות זה שנות מאות, שמשתמשים בדם אדם של אינם יהודים או אינן יהודיות לצורך עבודה דתית, מצוה או מנהג, או לאיזה שום תכלית אחרת, — הִנֵּה עלילת שקר וכזב. גם לא ראינו ולא מצאנו בשום ספר מספרי תורתנו הקדושה שבכתב ושבעל־פה, דהיינו תורה, נביאים וכתובים, ותלמודי בבלי וירושלמי, וספרא, וספרי, ומכילתות, ותוספתות, וכל המדרשים, והזוהר וכל ספרי הקבלה, ושלחן ערוך, וכל הפוסקים הראשונים והאחרונים, ושארי ספרים בלי שום יוצא מהכלל, שום דבר חוק ומשפט, או אפילו איזה מנהג, או איזה רמז רמיזא על אודות מעשה מכוער ומגונה כזה. גם אנחנו הרבנים אשר קבלנו מאבותינו ואבות אבותינו ידיעת התורה והמצות והמנהגים לכל פרטיהם ודקדוקיהם לא קבלנו ולא שמענו מהם שום מצוה או מנהג נתעב כזה, ואף לא ראינו ולא שמענו מעולם שתמצא בינינו איזה כתה או אנשים פרטיים, שיעשו חלילה כדבר הרע והמשוקץ והמתועב הזה, וכשם שהננו נשבעים באמת ובתמים ובישרת לבב, כ יעזרנו יי בכל אשר נפנה אמן.

וקול רעש גדול ונורא התפרץ מכל הקהל: „אמן״.

אח״כ פתח הרה״ג ר׳ אלי׳ חזן העקסעלענץ חכם באשי מאלכסנדריא את נאומו בשפת עבר לאמר:

„אחינו בני ישראל! אנו באנו מארץ רחוקה, מערי מצרים, אל האספה הקדושה להרמת קרן תורתנו הקדושה. תחלת מעשנו לשם שמים להסיר חרפה מעל ישראל בעלילת הדם המתועבה אשר רבים חללים הפילה. וכבר מלפנים המלכים והקיסרים והרבה אפיפיורים פרסמו וברוּ שהיא עלילת שוא ושקר. ואדוננו השולטן יר״ה, שאנו חוסים בצלו בחקה אחת ומשפט אחד, אישר וקיים מאמר (פירמאן) אביו השולטאן המנוח, אשר יצא דבר מלכות מלפניו זה ששים שנה, ששום שוטר ומושל לא יטה אזן לעלילה הרשעה הזאת. גם הקיסר הרחמן ניקולאי השני יר״ה קיסר רוסיא הראה בעליל אשר יתעב העלילה הזאת והמעלילים, בצותו לשלוח שרים גדולים ונכבדים להקור ולדרוש ולענוש קשה את כל הפושעים בצרת אחינו בקישינב. גם המתוקנים והמלומדים שבנוצרים ידעו והכירו את האמת כי תמים אני מפשע כזה. ולהסיר כל שמץ חשדא מדלת העם והבוערים שבהם, הנה באנו היום להשבע בבית הכנסת ובספר תורה, לעיני העמים והשרים, כי עלילה זאת היא שקר וכזב. נקוה כי הרשעה הרעה הזאת כעשן תכלה ונהיה עם כל העמים יחד באהבה ואחוה וריעות, כי אב אחד לכלנו ואל אחד בראנו ונהיה תמיד נאמנים למלכים ולקיסרים ולחוקי כל הארצות אשר בשלומם שלום יהיה לנו ונזכה לראות בנחמת ציון. ואתם הדבקים בד׳ אלהיכם חיים כלכם היום!״

הרב ר׳ יונתן בנימין הלוי איש הורוויץ מאלשא-קובין תרגם לפני הקהל את הנאום הנ״ל בשפת אשכנז צחה.

הרב ר׳ אהרן מענדל הכהן מקאירא העיר: „מה מר גורלנו ומה מכוער ושפל ערכנו, שמכרחים אנו להשבע, כי איננו רוצחים ואוכלי דם אדם. אבל מה נעשה, וגורל אחינו בני ישראל בארצות שונות יכריחנו לזה. יראה ד׳ בעניינו ויאמר די לצרותינו״.

אחרי כן התפלל הש״ץ תפלת „הנותן תשועה״ לאשר והצלחת הקיסר יר״ה ויענו אמן בקול אדיר ונורא. נכר היה כי מעומקא דלבא היתה תפלתם זאת. ואחרי כן התחילו לצאת מבהכ״נ.

בכלל נורא היה המחזה בבית ד׳, קול בכי הרבנים ורבים מן העם בשעת השבועה, וידיהם הרועדות בהחזיקן לפניהם את השבועה, עוררו בקרב הרואה רגשי תוגה שאין לציירם ולתארם על הגליון בשום אופן. ירא ד׳ בעני עמו ויסיר מעליו כל שנאה ומשטמה רק ישים להם שלום עד יביא לציון גואל במהרה בימינו, אמן.

הרב מאלשא-קובין נאם דברי רצון ויתן תודה ותשואות חן לקהל עדת קראקא, להרב הגאב״ד ולראש העדה יועץ הקסרי מר הירש לנדא ומסיים בשבח הרבנים שהטריחו עצמם לבא הנה.

ראש העדה, מר לנדא, השיב תודה להרבנים ויזכיר, כי הוא ועדתו חושבים להם לכבוד גדול את העובדא הזאת, אשר לזכר עולם יהי׳ לעיר קראקא, שבכל כך רבנים התאספו לתוכה ובה נעשה הענין הגדול ההוא.

ב.

המשא והמתן של האספה. *)

הישיבה הראשונה.

מבית הכנסת יצאו הרבנים לבית המדרש „בני אמונה". שם התועדו זה לזה, למען יכירו איש את רעהו, ואח"כ התחילו לדבר מענינא דיומא, במי לבחור להנשיאות (פריזידיום). ובהיות שם בעת ההיא גם רבים מבני העיר וגם סופרי העתונים, החליטו כלם שבכדי שלא לבייש בפניהם את מי שיעלה על שלחן הבחירות ולא יבחר, אם יקרה כך, נכון לעשות הבחירות באין עין זרה רואה; וע"כ הודיעו כי לישיבה השניה לא יתנו לשום איש זר, יהי' מי שיהיה, להכנס פנימה והישיבה הזאת נפסקה עד השעה הרביעית.

הישיבה השניה.

בהפתח הישיבה ע"י הרב דמתא בבהמ"ד „בני אמונה" נבחרו פה אחד: לנשיא האספה בפועל, הרב הגאון ר' חיים אריה הלוי איש הורוויץ אב"ד דמתא; לנשיא הכבוד, הרב הגאון ר' אלי' חזן חכם־באשי מאלכסנדריא; למשנה הנשיא הרב מקאירא ר' אהרן מענדל הכהן; למזכיר, הרב מאלשא־קובין ר' יונתן בנימין איש הורוויץ; ולסופרים, הרב מפאלטאווא ר' אליהו עקיבא ראבינאוויץ עורך „הפלס" ומו"לו והרב מפרילוקי ר' יהודה ליב צירלסאהן.

הנשיא, בהביעו תודתו לחברי האספה, מרשה להמזכיר לדבר.

המזכיר, בדברו בשבח הקיסר והמלך, מושל הארץ, מציע לשלוח טלגרממא של הכנעה לכבוד הקיסר והמלך **פראנץ יאזעף הראשון** ירום הודו.

ההצעה נתקבלה פה אחד בהתרגשות עצומה ונבחרו לעריכתה: הרב המזכיר בעל ההצעה והרב מבראָדשין ר' פינחס הלוי איש הורוויץ ומשנה נשיא קהלת ישראל בקראקא יועץ קיסרי מר הירש לאנדא.

נערכה ונשלחה הטלגרממא בזו הלשון:

---

*) מכאן ועד צד 17 ערכתי בסיוע ידידי הרה"ג מוהרי"ל צירלסאהן הי"ו, רב בפרילוקי, בהיותנו סופרי הקונגרס. המסדר.

An Seine Kaiserliche u. Königliche Apostolische Majestät Kaiser und König

Franz Joseph I.

Ischl.

Die aus verschiedenen Weltgegenden zur Abhaltung eines Rabbinerkongresses hier weilenden Rabbiner versammelten sich vor dem Beginn ihrer Thätigkeit zur gemeinsamen Andacht im Gotteshause und verrichteten inbrünstige Gebete für das Wohl und Heil Euer Majestät, die der himmlische Vater erhören möge. Euer Majestät mögen geruhen unsere unterthänigste Huldigung und den Ausdruck unserer tiefsten Verehrung und Ergebenheit gnädigst entgegenzunehmen.

Der Rabbinerkongress:

Rabb. Horovicz, Alsókubin, Secretär. *Rabb. Horowitz, Krakau* Präsident.

לכבוד הוד מלכותו הקסרי והמלכותי האפוסטולי הקיסר והמלך

פראנץ יוסף הראשון.

א י ש ל.

הרבנים שהתאספו הנה מארצות שונות לקונגרס־רבני נועדו יחד קודם התחלת עבודתם לתפלה כללית בבית אלהים ויתפללו מקירות הלב בעד אשר והצלחת הוד מלכותו. יי אלהי השמים יאזין תפלתם. הוד מלכותו יואיל נא ברב חסדו לקבל ברצון את רגשי הכנעתנו והבעת יראת הרוממות היוצאת מעמקי לבנו.

קונגרס הרבני:

הרב הורוויץ, קרקוי. נשיא הקונגרס.

הרב הורוויץ, אלשא־קובין. מזכיר הקונגרס.

הוצע למנות „ועד מבקר" אשר לפניו תבאנה כל הצעות חברי האספה, והוא יבקרן ויחוה דעתו מה לקרב ומה לרחק, כשימצאן בלתי ראויות לעלות על שלחן האספה.

ההצעה נדחתה ברוב דעות, רק נמנה ועד לבקר את ההצעות שבמאות המכתבים שנתקבלו על שם הרב הגאון האב"ד דקראקא ועל שם הרב מקיירא; לחברי הועד נבחרו: הרב מנאווידוואר, ר' מנחם מענדיל לאנדא; מפרילוקי, ר' יהושע יאסנינראדסקי; מפרעמישלא, ר' משה מייזילש; ומפאריז, ר' דוב בעריש הכהן צייטלין, ועמהם נשיא האספה.

הישיבה נפסקה.

יום ב' טו"ב מנחם אב. ישיבה א'.

בפתיחת האספה הציעו הרבנים הדתיים מרוסיא, ועמהם הסכים החכם־באשי מאלכסנדריא, כי האספה תגלה דעתה, שהיא דעת תורתנו הקדושה, ומחאתה נגד הפושעים והמורדים הפוליטיים, שבכל מדינה ומדינה, לפי חקי ממשלתה וסדריה הקבועים. ההצעה נתקבלה פה אחד, ונבחר ועד לְנַסֵּחַ את גילוי הדעת והמחאה. הנבחרים המה: הרבנים מגראדנא, ר' גבריאל זאב מרגליות; מפאלטאווא, ר' אליהו עקיבא ראבינאוויץ; מקישינוב, ר' זלמן פריינער; מאונגאריש־בראד, ר' מאיר צבי ד"ר יונג; מפאלטישאן ברומיניא, ר' יהושע פאלק וואלפזאהן; מפאלאטא באונגארן, ר' אברהם זינגער, ומקאירא, משנה הנשיא ר' אהרן מענדיל הכהן, ועמהם נשיא הקונגרס וסופרו הרב צירלסאהן והמזכיר הרב הורוויץ.

הוצע בנוגע להטבת מצב החינוך: להטיל חוב על כל רב ודומ"ץ בעירו, להשגיח על חינוך הבנים של בני עדתו, דהיינו שאצל הרב יהא שמור פנקס מיוחד, שבו ירשמו בתחלת כל „זמן" שמות מלמדי ותלמידי כל חדר ומצבם בלמודים, גם ירשמו בו כל הלמודים שהתחילו ללמוד באותו הזמן, ובכל חודש יבחון הרב או אחד מבית דינו את התלמידים, עד כמה השתלמו בלמודם ולציין כזאת בפנקסו.

הרב מבערלאד ר' שמשון טעניך, מעיר, כי כזאת יתכן רק בהיות יכולת ביד הרב להוציא דבר זה אל הפועל.

הרב מגראדנא מציע: לתקן א) שכל מלמד ילמוד רק עם כתה אחת ולא יותר. ב) שהמלמדים יהיו יראי ד'. ג) שבשעה שמלמד לתלמידו איזה ענין יבאר לו כל פרטי המצוה ברוח יראת ד'.

הרב מפאלטאווא, והרב צירלסאהן מסכים עמו, מעיר, כי אצל מקרי דרדקי אין קפידא כלל בהיות שתים או שלש כתות, באשר אי אפשר לינע מוחו של תינוק כל היום, וכשישנן כתות אחרות, אז בשעה שכתה זו לומדת יכולה השניה להנפש; גם אין תועלת בזה שיהי' כל התלמידים כתה אחת, כי לא כתלמידי בתה"ס תלמידי החדרים, הראשונים כבר באים בימים הנמו ומטים אזנם לשמוע דברי מורם בנפש חפצה, וע"כ אין חילוק ברבות מספר השומעים, כי קול לאחד קול למאה שומעים מאזינים, לא כן הקטנים תלמידי החדרים שלנו, שכל הרוצה יכול לבחון הדבר, שכששנים לומדים אפילו מתוך ספר אחד, והאחד לומד והשני שומע, יקרה פעמים

רבות, שהשומע אינו יודע גם המקום ששם עומד חברו ברגע זה שישאלהו רבו על זה. והרב צירילסאהן מוסיף כי בכל זה נחוץ ליסד ועד של שלשה לבחון המלמדים, באופן ששום איש לא ימסור בנו למלמד שאין בידו תעודה מגדת יושרו ומומחיותו במלאכת הקדש.

הרב יאבנינאדסקי מפרילוקי מציע: להזהיר את המלמדים לבל ילמדו מתוך המעטאדות החדשות.

הישיבה נפסקה.

ישיבה ב׳.

הרב לנדא מנאווידוואָר מציע: ליסד בכל עיר בתי תלמוד תורה כלליים בשביל עניים ועשירים תחת השגחת הרב, ואיזה ועד שיבחר; בבתי ת״ת ההם ילמדו תנ״ך גמרא ופוסקים ברוח דתנו הקדושה. גם להטיל חובה על כל רב שידרוש לפחות פעם בחדש לפני התינוקות של בית רבן ובעלי מלאכה על אודות גדולת חז״ל, למען הלהיב לבבם לתורתנו ואמונתנו.

הרב מפאלטאווא מתנגד ליסוד בתי ת״ת כלליים, שריה חדרים מסוכנים נודף מהם, ולבטל בזה מציאות מלמדים פרטיים, כי בזה עצמו לא רק שאין יש קיום התורה כ״א גם יש בטול התורה; לתועלת הלמוד נחוץ דוקא שתהא קנאת סופרים בין המלמדים הפרטיים, כשהמלמד מתירא פן יבא רעהו לאבי הבן ויבחן את תלמידו, הרי הוא משתדל ללמד את התינוק בטוב, אולם בת״ת כללית בטלה קנאת סופרים שתרבה חכמה, לבד מזה עצם החינוך בעיקרו מוטל רק על האב, כמה שנאמר .ושננתם לבניך׳, ולא נאמר .לבני עירך׳, כי פעמים רבות הרב לא יוכל להתקוטט עם המלמד כשימצאהו עושה מלאכת ד׳ רמיה; לא כן האב שהוא יכול לעשות כרצונו אחרי שהוא משלם שכר הלמוד. אבל על הרבנים מוטל חוב קדוש להשגיח על המלמדים ולהודיע להאב בשעה שהמלמד אינו עוסק עם תלמידיו באמונה. כן מציע כי על אספת הרבנים להחליט להשתדל תחלה אצל האדמורי״ם שליט״א שכל אחד ייסד ישיבה בעד בני קהל חסידיו כתבנית הישיבה שיסד האדמו״ר מליובאווין שליט״א.

נתקבלה ההצעה שעל כל רב מוטל להשגיח על הטבת מצב החינוך בעירו, כפי האפשרות לפי תנאי המקום, ובזה נכללו גם הצעותיו של הרב מגראדנא.

הנשיא מציע לעמוד למנין על אדות הצעותיו של הרב מנאווידוואר, ונדחתה הצעתו הראשונה, אולם כהצעתו השניה, דהיינו שכל רב מחויב לדרוש לפני הילדים ובעלי מלאכות אחת בחודש ב ת ו ר ה מ ו ס ר ו י ר א ת ש מ י ם, נתקבל פה אחד.

הרב מפאלטישען מר וואלפזאָהן וחבריו הרבנים מרומעניען מציעים, שהאספה תביע, כי חוב קדוש על נשיאי הקהלות ברומעניען, ששם כמעט כבר הדלו לגמרי מלמוד גפ״ת עם הילדים, לקצוב סך מסוים מכספי העדה ולמסרו ליד הרבנים והחרדים, כדי שיהא סיפק בידם לשכור מלמדים ללמוד הגפ״ת לכל הרוצה לבא וללמוד.

ההצעה נתקבלה פה אחד, והקונגרס מביע החלטתו ובקשתו לכל נשיאי הקהלות ברומניה, כי חוב קדוש מוטל עליהם לעשות ככה.

הרב מאונגאריש־בראָד מציע, שהקונגרס יחליט כי הרבנים ישתדלו שתלמידי בתי־הספר הכוללים לא יבקרו את בתי הספר בשבת ויו״ט כדי שלא יחללום, גם

להשתדל למצא איזה עצה איך לחנכם בדרך התורה והמצוה. העיקר, לדעתו, נחוץ מאוד שמורי הדת יהיו יראים וחרדים.

הרב מאלשא־קובין מסכים עם הרב מאונג.־בראָד ומוסיף שמורי הדת יחנכו את התלמידים למוס־ ויראת שמים, וגם ילכו תמיד עם תלמידיהם לבתי כנסיות להתפלל שמה בצבור, לפחות בשבתות וימים טובים.

הרב מפאלטאווא מתנגד לזה ומאריך להוכיח, כי הרבנים בהחליטם כזאת, ובהשתדלם לבל יבקרו בה״ס בשבתות ומועדים, הרי הוא כאלו מורים הלכה למעשה, כי בימות החול אמנם הותרה הרצועה לבטל תינוקות מתלמוד תורה, בעוד שבני ישראל מצוים ועומדים: „מגלגל אדם עם בנו עד י״ב שנה מכאן ואילך יורד לחייו" ללמדו תורה ומצוות. אולם, מוסיף הנואם, כל רב פרטי בעדתו בודאי מחויב הוא להשתדל, שגם תלמידי בה״ס אל יחללו את השבת ולא יעשו שום דבר איסור.

הרב מפרשעמישל מבקש את המציע להשיב הצעתו אחור.

הישיבה נפסקה.

יום ג׳ י״ח מנחם אב. ישיבה ראשונה.

הישיבה נפתחה בקריאת גלוי דעת ומחאת הקונגרס כנגד המורדים במלכות. בזו הלשון:

„אנחנו הרבנים ממדינות שונות שהתאספנו לפה קראקא הננו מודיעים גלוי לכל „העמים, כי אנחנו בני ישראל גם מיום הלכנו בגולה ונפזרנו בכל קצוי ארץ עד „היום הזה, החוב מוטל עלינו, עפ״י דת תוה״ק, לשמור דתי וחקי המדינות שאנחנו „יושבים בהן, כי דינא דמלכותא דינא. וקל וחומר שאיסור גדול ונורא הוא „עפ״י דתה״ק לכל איש מזרע ישראל להרים יד ולהקל חלילה בכבוד מלכות, „ולתת יד לפושעים ומורדים, נגד חקי וסדרי הממשלה אשר בה אנחנו חוסים, כי „כל איש מזרע ישראל מחויב לקיים מאמר הכתוב: „ירא ד׳ בני ומלך ועם „שונים אל תתערב" ובכח תוה״ק רבני האספה מוחים מחאה עזה כנגד כל „העוברים על זה, לדאבון לבב כל שלומי אמוני ישראל".

המחאה נתקבלה בהתפעלות ובהתרגשות הנפש עד מאוד.

הרב המזכיר קורא שנית הצעתו של הרב מאונגאריש־בראָד, המושלמת בהוספת הרב מאלשא־קובין.

הרב מטארנאוו ר׳ אברהם אבלי שנור, שבא אל הקונגרס ביום ההוא, שואל: אם הרבנים בכלל מחוייבים להשתדל בזה או כל רב בפרט?

רבנים אחדים מודיעים כאחד, כי רק כל רב בפרט.

ההצעה נתקבלה בנוסח זה: כל רב בעדתו צריך להשתדל בכל האופנים שגם תלמידי בה״ס לא יחללו שבת רק ישמרוה כדת; מורי הדת יהיו שומרי תורה ומצות ויתפללו עם תלמידיהם בצבור לפחות בשבתות ומועדים.

הרב ר׳ יהושע פינחס באמבאך מאשפיצין מוחה כנגד ההחלטה.

הרב מטארנאוו מציע לתרגם את הפרטי־כל של הקונגרס גם לשפת אשכנז. ההצעה מתקבלת והרב מטארנאוו מקבל על עצמו לתרגמהו.

הרב ממאריש-לוראש, ר' גרשון שטערן, מציע: למען כבוד התורה ולומדיה שלא יחולל יחליט הקונגרס כי באונגארן אל יוסיפו בחורי הישיבה לחזור עוד על הפתחים בכפרים ועיירות הסמוכות לבקש נדבות להספקת מחיתם, בניסן ותשרי, כמנהגם עד היום, אחרי כי ע"ז יחולל כבוד לומדי תורה: גם יחליט הקונגרס, כי הרבנים תופסי ישיבות אל יקבלו לישיבתם תלמידים יותר ממה שבני עירם יכולים להספיק למו כל צרכיהם, כדי שלא יצטרכו הנותרים לבזות עצמם לבקש נדבות.

הרב צירלסאהן מתנגד לזה, הוא אומר: רבותינו ז"ל אומרים „לא לסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתא", וכל עוד שאין מקור אחר להספקת מחיתם, אל לנו להחליט ככה.

הרב מפאלטאווא מסכים עם הקודם ועל אדות ההצעה השניה מתפלא איך אפשר לנעול דלת בפני בני העניים המפקירים עצמם כל כך ללמוד תורה, ואפילו בתנאי חיים קשים ומרים כאלה, לחזור על הפתחים, ועוד בדור יתום כזה? ורק עלינו להביע דאבון לבנו ע"ז ולבקש מרבני וחרדי אונגארן כי ישימו לב לדאוג למצוא מקור אחר להספקת צרכי תלמידי הישיבות.

ההצעה נדחתה, והקונגרס הביע דעתו כי חוב קדוש הוא לדאוג למצוא מקור אחר.

הרב מנאווי-דוואר מציע לשים לב גם לחינוך הבנות בדרך התורה והמצוה והצניעות, ולבקר את הספרים שהבנות קוראות בהן.

הרב מפאלטאווא מעיר שגם על העתונים שקוראות נחוץ לשים עין צופיה שלא ימצא בהם שום שמץ מינות ודופי.

הרב מבראדשין מסכים עם הרב המציע ומוסיף: „מהראוי להשניח להוציא לאור ספרים בעבור בנות ישראל להוקיר בעיניהן קיום המצוות והישיבות אומתנו ולהודיען תולדות וקורות ישראל וגדוליהם למען יחקקו כל אלה על לבביהן, יען הן הנה המתנכות אח"כ את צאצאיהן ומדריכות אותם. ואמנם בשנים קדמוניות שלא היו הנשים מלומדות רק ידיהן תמכו פלך, הנהגת הבית בלבד, לא הוצרכו לכך, אבל לא כן בזמננו שהבנות כבר תטעמנה הרבה מאד מהלמודים הכלליים, ובילדי נכרים תשפקנה, ובפרט במדינתנו שמוכרחים האבות לשלח את בנותיהן לבתי הספר הכלליים, אם לא נמהר לקדם פני הרעה הזאת, הלא מלבד מה שתשארנה הבנות ריקות מכל ידיעות וחביבות תוה"ק ודת ישראל, עוד תפעלנה אח"כ על בניהן ובנותיהן לחנך גם אותם ללא תורה וללא יראה, וע"כ מהנחוץ להשתדל בזה בעוד עת לטכס עצה גם להדרכת הבנות בדרך המועיל ליראת שמים ולהספיק להן ספרים בתכלית הכשרות להלהיב לבן ליראת שמים וקיום מצוותיו.

הרב מפאלטאווא, בבארו דברי הקודם, מוסיף לתאר ולבאר כל חלקי הבונה והסותר שבפתרון שאלה זו, וכמה צריכים להיות זהירים בו, לבל יצא חלילה מכשול מתחת ידי החרדים וכי צריכים למנות ע"ז ועד מיוחד מיראי ד', שיעסוק בזה, לכן פתרון השאלה הזאת עוד מוקדם הוא ונחוץ להמתין עד הקונגרס השני שיהי' אי"ה.

הרב מנאווידוואר מעיר שכבר ישנו ספר אחד מהרה"ג ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל הוא הס' „חורב", שאותו ראוי להפיץ בישראל, בכמה שפות.

האספה מחלטת ומבעת שבודאי חוב קדוש הוא על כל ההורים לחנך גם את בנותיהם בדרך האמונה, התורה והצניעות. אולם בנוגע להצעת הרב מבראדשין החלט להמתין עד אספה שניה.

נפסקה הישיבה.

ישיבה ב'.

הרב מטארנאוו מציע לפני האספה כההצעה הרביעית שנשארה מ„סדר היום" שנתפרסם אתמול, והיא: „להתיעץ על אודות פראגראם להציע לפני הרבנים גדולי הדור שבכל מדינה ומדינה אולי יישר רעיון ההצעה הזאת בעיניהם וייסדו למו אגודות רבנים לחזוק הדת". ומוסיף, כי לפי זה על רבני כל מדינה ומדינה הנמצאים כאן החובה להתאסף לאספה מיוחדת להם לבדם, לערוך אותה ההצעה בדבר התכוננות אגודות לכל מדינה לבדנה.

הצעתו נתקבלה — והישיבה נפסקה.

יום ד' י"ט מנחם אב. ישיבה א'.

נשיא הקונגרס הרב הגאון ר' חיים ארי' הלוי איש הורוויץ פתח את האספה ברגש קודש בצוותו לשמוע דבר מלכות, וימהרו כלם לקום וישמעו בהדרת קדש ובהתרגשות עצומה את קריאת הטלגרממא הרמה שזכה הנשיא לקבל בעד הקונגרס מאת הדר כבוד מלכותו הקיסר והמלך יר"ה שבה כתובים הדברים הנשגבים האלה:

KABINETS-KANZLEI

SR. K. U. K. APOST. MAJESTÄT.

An Herrn Rabbiner Horowitz,

Krakau.

Fr. Ischl, 12/8. 8. 10 min. v. m.
Seine k. u. k. Apostolische Majestät danken den Theilnehmern am Rabbinercongresse allergnädigst für die dargebrachte Huldigung.

Kabinets-Kanzlei.

לשכת הוד מלכותו
הקיסרי והמלכותי האפוסטולי.

להאדון הרב הארוויין, קרקוי.

הוד מלכותו הקסרי והמלכותי האפוסטולי נותן תודתו להלוקחים חלק בהקונגרס הרבני ברב חסד בעד הבעת רגשי הכנעתם.

לשכת הוד מלכותו.

ויריעו הנשיא והרבנים וכל הנאספים בקול אחד שליש פעמים: האך! האך! האך! לאות הבעת רגשי תודתם בעד החסד הגדול של הקיר״ה.

הנשיא מפסיק את הישיבה לעשרה רגעים.

בהפתח האספה שנית, נאם הרב מטארנאוו נאום בשפת אשכנז צחה, שבו הרבה להלל כונתו הרצויה של הרב מקאריה מהולל הקונגרס הזה, המעיד עליו, כי אמנם איש אידעאלי הוא במלא מובן המלה, אך לדאבוננו, בבלי דעתי הישב את תנאי חיי הרבנים בארצות הרחוקות, חשב ושעה ליסד אגודות רבנים כללית לכל רבני תבל, הבר שהוא בלתי אפשר לנו בעת ליסד, ואח״כ הגיש וקרא הצעת רבני גאליציא שבה כתוב לאמר:

„אנחנו רבני גאליציא אשר התאספנו פה רואים נחיצות התיסדות אגודת רבנים „מגאליציא ובוקאווינא, למען חזק עמודי תוה״ק, אשר לדאבון נפשנו בזמננו ירופפון, „ומציעים אנחנו בזה כי כאשר תשיג הצעה זו הסכמת רבני גדולי מדינתנו, תתיסד האגודה „ע״פ רשיון הממשלה, ואם גם במדינות הקרובות לנו, דהיינו רוסיא ורומניא, תוסדנה „אגודות כאלה לרבנים היראים, אז נשתדל בעזה״י אשר למען טובת הכלל תתאחדנה „האגודות האלה לועד ג׳ הארצות״.

הרב מפאלטאווא מציע בשם רבני רוסיא הנמצאים כאן, וממרשיהם, כפי נוסחת הצעתו של הרב מנאוו־דוואר לאמר: „האספה תביע רצונה ועצתה שנחוץ ליסד אגודת רבנים בכל מדינה ומדינה שמטרתה תהא קדושה רק לגדור פרצת הדת והטבת מצב אומתנו כפי האפשרות, על כן יש לנו בני רוסיא לבחור בעת למורשה את הרב ר׳ גבריאל זאב מרגליות מגראדנא שהוא יהי׳ הממציא והמביא בכל הנוגע להתגלמות ההצעה ברוסיא ופולין.״

הרב ר׳ חיים מרדכי ראללער מניאמץ, מציע בשם רבני רומניא הנמצאים כאן ובשם מרשיהם בעין ההצעה מרבני רוסיא, המורשים להוציא הדבר מן הכח אל הפועל ברומניא המה הרבנים, מפאלטישען מניאמץ ומברלאד, והנם מתחברים לאגודת רבני רוסיא.

הרב מפאלטאווא מעיר, כי לקבל חברים מארצות אחרות לאגודת הרבנים ברוסיא תלוי בדעת גדולי רוסיא, וכאן אין להחליט ע״ז דבר, אחרי כי עוד גוף יסוד האגודה ברוסיא עצמה תלוי בספק עד שיסכימו עליה גדולי הדור.

הרב ר׳ יונתן בנימין הורוויץ מאלשא־קובין מציע בשם רבני אונגארן המשתתפים באספה הזאת לאמר: א) אחרי שרבני אונגארן שבכאן לא באו לאספה הנוכחית להשתדל ביסוד אגודת רבנים בכל מדינה לבדנה, כ״א רק בכונה שהיתה מפורסמת קודם האספה ליסד אגודה כללית מרבנים יראי ד׳ מאמינים ומחזיקים בתורת ד׳ הכתובה והמסורה, ובכל מנהגינו הקדושים, ב) אחרי שאנחנו לא באנו הנה כלל בשם רבני אונגארן ואין לנו מהם שום הרשאה על זה, ולא עלה כלל על דעתנו מעולם, כי אנחנו נחוה דעת זולתנו באספה זו, וכל מה שדברנו ועשינו לא דברנו ועשינו, רק על דעתנו הפרטית ובאחריותנו אנו, ג) אחרי שהענין הזה לעשות אגודה פרטית מרבנים יראים ממדינה אחת הוא דבר השייך לגדולי הרבנים שבאותה המדינה, ד) ואחרי שאנחנו, הרבנים שכבר באו לאספה זו, משתוקקים בכל לב להתאגד לאגדה כללית מרבנים יראים ועתה בראותנו שדוקא הרעיון הזה, שהיא נקודה הפנימית מכל סבת האספה הזאת, סלקו לגמרי מעל שלחן אספתנו, ואינם רוצים לתת רשות אף לדבר ולהתיעץ כלל על אדותיו אף בתור הצעה בעלמא, — ובהיות שתקותינו חזקה שבקרב הימים תתיסד אגודת רבנים מגאוני רוסיא, לכן גמרנו להתחבר בתור חברים פרטיים לאגודת רבני רוסיא שתוסד אי״ה, והרב מאונגאריש־בראד ג״כ נותן לנו יד ללכת אתנו יחדו, ובכן, אין אנו מקבלים עוד עלינו לעשות שום השתדלות בארצנו ליסד אגודת רבנים באונגארן כי זה מוטל על גדולי מדינתנו שומרי משמרת הקדש.

אחרי קריאת כל ההצעות ההן, הרב מפאלטאווא מבאר בשם הנשיא: האספה מחלטת כי התיסדות אגודת רבנים כללית אחת לכל רבני תבל הוא דבר הבלתי אפשר לנו, אך כל מדינה ומדינה תיסד לה, כפי ההצעות שיסכימו עליהן גדולי רבני כל מדינה.

הרב מיאזלאוויץ, ר׳ מאיר אראק, מציע: כפי שהאספה היא התעוררות עצומה במדינה, לכן עתה היא שעת הכושר לתקן התקונים הנהוצים מאד בענינים שבהם נכשלים באיסורי כרת כטבילת נשים וכדומה שלדאבוננו רבים מזלזלים בהם. וכן על אדות היהודים העובדים בצבא להשתדל שיספיקו למו מאכל כשר.

הרב מבראדשין מוסיף שגם לכל היושבים בבתי אסורים ובבתי החולים וכדומה צריכים לשים לב שינתנו למו מאכלים כשרים.

האספה מחלטת כי אמנם ראוי לשים לב לזה וכי ישנה הצעה כזו בזו הלשון: אנחנו מסכימים להטיל חובה על כל רב ומו״ץ בעירו להשגיח על הדברים העיקריים האלה, העומדים ברומו של עולם היהדות ודת ישראל: א) כל רב ומו״ץ בעירו יעורר את כל אחד מבני עדתו, לשמור את השבת כהלכתה לכל פרטיה ודקדוקיה ויוכיחם כפעם בפעם בדברי מוסר, שיהיו זהירים מעון חילול שבת, שבה תלויים עיקרי דת ישראל; ב) להיות שבימינו אלה נמצאות נשים המזלזלות באיסור נדה וטבילה ועפ״י רוב היא מפני שאינן יודעות גודל חומר האיסור הזה, שהוא בכרת ח״ו והוא מעות אשר לא יוכל לתקון, על כן החוב מוטל על כל רב ומו״ץ בעירו שיעורר למוסר את בני עדתו, ויוכיחם כפעם בפעם מאיסור החמור הזה; — ולמען השג התכלית הנרצה בענינים ההם בפרט ועוד בהרבה ענינים נשגבים בכלל מצאנו לחובה ליסד בכל מדינה ומדינה חבורה אשר בשם „אגודת הרבנים היראים״ תקרא, למען יוכלו רבני כל אגודה

לעבוד שכם אחד לגדור עוד בפני פרצות רבות שנראו בחומת דת קדשינו, לדאבון לבב כל החרדים לדבר ד'. תקותינו חזקה כי ה' יהיה בעזרתנו להשיג מטרתנו ובשמו נדגול לעשות חיל בישראל.

הסגר האספה.

הרב המזכיר קורא בקול: אחרי שזכינו לאספה הקדושה רבת הערך ומפורסמת במלא תבל, לחסדי הקיסר והמלך יר"ה, בהטלגרממא הרמה והנשגבה שנקראה היום בבוקר — מחויבים איפוא אנחנו להביע רגשי תודתנו אשר יחוש לבב כלנו להוד מלכותו...

ובטרם עוד הספיק לגמור דבריו התפרץ מכל הנאספים בקול רעש גדול שלש פעמים: האָך! האָך! האָך!

ויוסף המזכיר: יש לנו להביע רגשי תודתנו: לראשי וכל בני העיר הכבודה; תודה להרב הגאון נשיא אספתנו; תודה להרב מקא"רא שעמל הרבה להולל האספה; תודה לראש הקהלה יועץ הקיסרי מר הירש לאנדא; תודה לטובי הקהלה ולחברת „בני אמונה" וראשיה שהיו אכסניא של תורה בכל משך הקונגרס.

ועל כל תודה ותודה הריעו כלם: האָך!

הרב מטארנאוו אומר: רבותי הנכבדים! אחרי שבימים האלה הקרובים ליום החג הגדול, יום 18־טען אויגוסט הבע"ל, שבו עתידים אנחנו לחוג בין שאר תושבי ארצנו את יום הולדת אדוננו הקיסר יר"ה, בימים האלה זכינו לרב חסדו בהטלגרממא הרוממה שנקראה היום — לכן הנני פונה עצמי לכל הלוקחים חלק בהקונגרס הזה להשתתף אתנו יחד להביע את ברכתנו ליום הולדת הקיסר האדיר פראנץ יוסף הראשון יר"ה יאריך ד' ימיו ושנותיו!

קול גדול התפרץ עוד הפעם מפי כלם: האָך! האָך!

הפרטי־כל של האספה נגמר בערב, הרב מפאלטשאווא קרא את הפרטי־כל ברגש נפלא ואחרי התמו לקרא החליטו כל רבני האספה להביע לו תודה בעד קריאתו זאת, נוסף על התודה שהביעו ביחד עם כל חברי הנשיאות בעד עמלם ועבודתם הרצוי' ולרשום את הבעת התודה הזאת ג"כ בהפרטי־כל הנוכחי.

נשיא האספה שכבר נחר גרונו מרוב עבודה, מוסר לאחיו הרב מבראדשין את נאומו לסגירת האספה וזה האחרון קורא מעל הגליון את הדברים האלה:

„רבותי הנכבדים! בטרם נפרדים אנחנו איש מרעהו, רוצה אני עוד הפעם להביע לפניכם רגשי תודתי בעד הכבוד שכבדתוני לשבת בראש אספתנו הנשגבה והנכבדה.

רבות עמלתי במשך האספה לתת לכל המשא ומתן של אספתנו תכונה אוביעקטיווית, לבלתי היות נושא פנים ונוטה לאחד יותר מלהשני ולתת לכל אחד מחברינו להביע דעתו ככל אשר עם לבבו. ואם אולי אחרי כל אלה קרה בכ"ז איזה מקרה הבלתי מתאים כל כך לרצון איזה ואיש, הנני מבקש מכם לשים לב לעמלנו ולעבודתנו הקשה במשך ימי האספה, כי אי אפשר היה שלא יקרה גם דבר שאיננו כל כך לרצון, והואילו נא בטובכם וחסדכם לסלוח לי.

ערך עבודתנו, רבותי אהובי, לחזוק דת תוה״ק, יורה לנו העתיד, ותקותנו חזקה כי הגרעינים האלה שזרענו עתה יביאו לנו אי״ה בעתיד פירות טובים ומתוקים, באשר בטוחים אנו שכל אחד מרבני האספה כונתו לשם שמים ומחשבה טובה הלא הקב״ה מצרפה למעשה.

ובכן, הנני מביע לכם, אהובי רבותי, את ברכתי ברכת הפרידה: ברוכים הייתם בבואכם, וברוכים אתם בצאתכם, בכל לבבי קדמתי את פניכם בברכה בבהכ״נ בבואכם ומשנה ברכה ירחש לכם לבי היום בצאתכם. היו ברוכים לד׳ בהפרדכם עתה ממני. הימים האלה שהייתי בחברתכם ישארו בלבי לזכרון טוב עד עולם, והנני מבקש גם אתכם, רבותי אהובי, לזכור גם אותי לטוב בצאתכם ובבואכם לבתיכם לשלום.

ובתתנו תודתנו עוד הפעם לכבוד הרב מקאירא מחולל האספה הנכבדה הזאת הננו מחלים פני עליון ית׳, כי יראנו במהרה בהרמת קרן ישראל ונזכה לגאולה שלמה, אמן.״

הרב מפאלטאווא קם ממקומו ובקול רם ובהתרגשות עצומה מדבר עברית צחה כדברים האלה:

„מורי ורבותי היקרים והנכבדים!

בראש וראשונה חושב אני לי לחובה לבקש מכם בקשה קטנה הגדולה מאד בעיני והיא: הרשוני נא ברגע זה האחרון לאספתנו הנוכחית, להביע לפניכם את רגשי לבי הסוער כים נגרש, להביע לפניכם את רגשי תודתי, בעד העונג הגדול שהתענגתי לשבת אתכם ולקחת עמכם דברים באספתנו הנכבדה הזאת. פעמים רבות כבר היינו באספות, בחברות ובקהלות אנשים, רבות התוכחתי עם אנשים שונים ורבות חקרתי ודרשתי בצרכי עמנו — אבל האמינו לי כי מעולם עוד לא טעמתי טעם עונג כזה שהרגשתי כאן בכל אותן הימים שישבנו ונדברנו פה, ומיד מי היה לי כל העונג הזה אם לא מידכם, רבותי היקרים? הלא אתם, רק אתם, בתתכם לי באספתכם הנכבדה לדבר לפניכם הגיוני רוחי ולבבי להזוק דת תוה״ק בכל השאלות שעלו על שלחן האספה, נתתם לי את העונג בלי מצרים ההוא, וע״כ לבי ובשרי יביעו לכם תודה וכל עצמותי תאמרנה לכם ברכה ותהלה.

יתן ד׳ ואספתנו זאת תביא ישע ומרפא בכנפיה וברבות הימים יראו כלם את התועלת הרצויה שתצא ממנה, השדה הזאת שזה עתה רק חרשנוה עוד נזכה לזרוע למען תוציא צמח שממנו יהיה קמח! ואמנם רוצה אני לקוות כי אמנם כן יהיה, ובאמת מי כמונו, כלנו היושבים פה, יודעים, כי בעזר השי״ת עתידה עבודתנו שעבדנו פה לעשות פרי הלולים, קדש לד׳? כי נשאל על נטיעה חדשה, על נטיעה רכה: מה יהיו פירותיה: טובים או רעים, מרים או מתוקים? אין מגיד לנו, כי מי יכול לדעת מראשית אחרית דבר שלא בא לעולם, ומי תכן רוח העץ לדעת פריו? אולם אחד הוא היודע ברור פתרון השאלה הזאת, והוא הגנן נוטעה הראשון, בדעתו היטב טיב הזרע שטמן באדמה, הזרע הטוב שממנו צמחה הנטיעה ההיא, יכול הוא להגיד על ברור משפט הפירות שעתידה לגדל ברבות הימים, באשר כלל גדול הוא: מזרע טוב סוף סוף יצאו פירות טובים ומתוקים! וככה, רבותי, גם אנחנו. הנה לעינינו נטיעה רכה שטיב פירותיה בעתיד לא יוכל עדיין להגיד שום אדם בעולם, אולם אתם, רבותי היקרים, יכולים אתם להגיד על ברור, כי מי כמוכם יודעים הזרע הטוב שממנו לנטיעה זו תוצאות;

מי כמוכם יודעים שלא נאספתם הנה למען תועלתכם הפרטית, למען איזו הנאה פרטית, לשם כבוד, לשם תהלה או לשום מטרה אחרת, כי אם לשם אלקי ישראל, למען חזוק תורתנו — ואם רק כונתכם היתה לשם שמים, הלא כבר שנו חכמים בלשון המשנה : „כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים", ו„מגלגלין זכות ע"י זכאי". ובלום אפשר עוד להיות פירות יותר טובים ויותר מתוקים מאלה שעתידה לעשות נטיעה הגדלה מזרע קדש כזה, מאספה שכונתה לשמים ?...

ויחד עם ברכתי, הואילו נא, מורי ורבותי, לעשות גם בקשתי, לסלוח לי, אם אולי בהתוכחי במשא ומתן של אספתנו) דברתי קשות עם מי מכם. כי חלילה לא לפגוע בכבוד שום איש מאספתנו, היקר בעיני עד מאד, דברתי מה שדברתי, כי אם מפני שכך היא המדה, בענינים רמים ונשגבים כאלה שעסקה אספתנו, לדבר כל מה שיהגה הלב בלי שום משא פנים. והאמינו לי, רבותי היקרים, כי אף שמעולם לא נשאתי פני איש בענין הנוגע לכלל בני עמנו, בכל זאת רך אני כקנה בפני מי שהאמת מדברת מתוך גרונו בתבונה ובדעת, על ברכי נכון אני ללכת אל האיש שממנו הנני מקוה לשמוע דבר אמת במיטב הגיון ! ואמנם כאלה היו באספתנו הנוכחית, אשר לולי יראתי פן אהיה בזה עובר על מאמז"ל : „אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו", אחרי שזה נחשב בעיני ל„כל שבחו" — לולי יראתי מזה, כי עתה הייתי פורטם בשמותם, אבל חושב אני כי הכל יפטרוני מפרוט זאת.

ואחרי התודה ובקשת הסליחה מכל רבותי חברי האספה, הנני להביע תודתי המיוחדה לנשיא אספתנו הרב הגאון מרא דאתרא שליט"א שעמל הרבה בכל אותם הימים שישבנו פה ; כן אתן תודה לכבוד הרב מקאירא שליט"א, מהולל האספה הזאת וקורא אליה, אשר אף כי יכול הייתי לפטור עצמי מתודה בעד הקריאה, אחרי כי מפני טעמים הכמוסים עמדי עקר בואי הנה, לא היה לקחת חלק באספה הזאת, רק מפני שכן צוה עלי אדמו"ר הגאון הגדול סבא קדישא מרן ר' אליהו חיים שליט"א הגאבד"ק לאדז, כי מחויב אני לנסוע ולראות שהוקא ישבעו הרבנים ולא רק שיודיעו גלוי, כמו שהודיעו איזה מעתונינו — בכל זאת אחרי בואי וישבתי באספתכם הנכבדה, ואחרי חזאי את חכמי ישראל שנקבצו ובאו הנה שדנו בכבד ראש לחזוק דתוה"ק, הנה שפתי לא אכלה מהביע לכבוד הרב מקאירא את התודה אשר ירחש לו לבי על מסרו נפשו לחולל את האספה הזאת ולקרא אליה. גם לא אוכל לעבור מבלי להודות למזכיר אספתנו הרב מאלשא־קובין ולחברו. גם במשרת האספה הנוכחית, הרב צירלסאהן היו שרבות עמלו למען האספה הזאת.

ואחרי כל אלה הנני לתת תודתי לסופרי העתונים, ואפילו לסופרי אותם העתונים שעמהם אני עומד בקשרי מלחמת הדעות זה שנים אחדות, לא אוכל לעצור ברוחי לבלתי הביע את התודה אשר ירחש למו לבי על עמלם הרב לשבת אתנו יחדיו, לפקח על כל המשא ומתן של אספתנו, למען הודיע כל פרשי הדברים לכל קהל הגולה. ואמנם רוצה אני להאמין כי הם יכולים להעיד על עבודתנו הקשה ועמלנו הרב שעמלנו בכל אותן הימים לחזוק דת תוה"ק וגם לטובת עמנו. כי מי כמונו הרבנים יודעים ומאמינים כי תקומת עמנו ושיבתו תלויה אך ורק בקיום תוה"ק ומצותיה ולא בכחנו ועוצם ידינו, ובטכסנו עצות לחזוק דתנו הלא עוסקים אנחנו בטובת עמנו וקיומו —

ובּרצותנו להאמין כי אמנם סופרי העתונים העברים יכולים להביא תועלת לעמנו הנני מברך איתם ממעמקי לבי, כי יתן ד׳ ומעתה רק אמת ושלום יביאו לעתוניהם ויברכום גם רבים וטובים ממני כאשר ימלאו תעודתם כראוי.

לאחרונה הנני מעתיר לד׳, כי נזכה ונחיה ונראה להתקבץ שנית להתיעץ על אדות חזוק דתנו, או יותר טוב כי לא נתאסף עוד שנית כי אם ד׳ אלהי ישראל יקבצנו מארבע כנפות הארץ לארצנו ולשנה הבאה בירושלים! אמן!״

נאומו של הרב מפאלטאווא נתקבל בהתרגשות גדולה, ויביעו כלם תודתם להנואם. לאות תודה החליטו פה אחד להכניס את הנאום בהפרטי־כל.

הרב המזכיר מודיע כי נתקבלו לפני האספה ובמשך ימי האספה הרבה מכתבים וטלגרמות בערך ארבע מאות ושלשים מארבע כנפות הארץ, ובהתרגשות עצומה כלם מתאחדים עם הרבנים בהשבועה שנשבעו פה.

כל הנאספים מביעים להם תודה וברכה ברוב אהבה.

היושב ראש מודיע: הקונגרס הרבני כלה עבודתו.

על עצם כ״י הפרטי כל הזה באעה״ח

חיים ארי׳ הלוי איש הורוויץ. אבד״ק קראקא, נשיא הקונגרס.	**אליהו עקיבא ראבינאוויץ.** חוב״ק פאלטאווא, סופר הקונגרס.
יונתן בנימין הלוי איש הורוויץ. אבד״ק אלשא־קובין, מזכיר הקונגרס.	**יהודה ליב צירלסאהן.** חוב״ק פרילוקי, סופר הקונגרס.

מודעה רבה
על אדות החתימה על מכ"ע
הפלס

פלם ומאזני משפט לד
(משלי ט"ז י"א).

והוא

ירחון רבני לתורה, לעבודה ולגמילות חסדי
ולשקול כל אשר יעשה ישראל, בכל ארצות פזוריו
במאזני האמת, הדין והשלום.

בעזהשי"ת ערוך ומסודר ויוצא לאור מדי חדש בחדשו על ידי

אליהו עקיבא בהרב הגאון מוהר"ר **דובער** זללה"ה **ראבינאוויץ**
החו"ב"ק פאלטאווא.

לשנתו הרביעית היא **שנת תרס"ד** הבעל"ט
יו"ל בברלין ובא לארצנו רוסיא האדירה ברשיון הצענזוריא.

מחירו לשנה: באשכנז 15 מארק; בצרפת 20 פראנק וכן בכל ארצות המערב; בכל אר
הקדם 15 פראנק; באיסטריא 7 פלורין; בא"י וברוסיא 5 רו"כ; וכפי ח
זה לחצי ולרבע שנה.

לרבנים ולכל משמשים בקדש 4 רו"כ.

„הפלס" משנים הקודמות בנכיון 30%
חוברת למבחן נשלח רק בעד 50 קאפ' ומשנה העברה בעד 24 קאפ'.

ב„הפלס" לוקחים חלק גדולי גאוני עמנו, סופרים נכבדים ויראי ד' מפורס
שליט"א, מארצנו ומחו"ל. ורוצים אנחנו להאמין שכל קוראיו יתעננו עליו ויתנו
תודה בעד המפעל הנחוץ הזה בימים ההם.

האדרעסא לעניני „הפלס" היא זו:
Дух. Раввину Э. Рабиновичу въ Полтаву.
Rabbiner **E. Rabinowitsch, Poltawa** (Russland).
וכן האדרעסא להשיג את הפרטי־כל הלזה.

Kongres-ha-Rabani, 1st, Krakow, 1903
Perate ko ha-masa' veha-matan